กินฉลาดปราศโรค
Healthy Food Healthy Life

คุณค่าทางโภชนาการพร้อมเสิร์ฟ

จดหมายข่าวแผนงานวิจัยนโยบายอาหารและโภชนาการ เพื่อการสร้างเสริมสุขภาพ

ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 เดือนมิถุนายน 2557

แผนงานวิจัยนโยบายอาหารและโภชนาการ เพื่อการสร้างเสริมสุขภาพ
มูลนิธิเพื่อการพัฒนานโยบายสุขภาพระหว่างประเทศ

ราคาค่า(ฆ่า)ความหวาน
Pleasure or Pressure

เปิดบ้าน 3

งานวิจัยในประเทศและนานาชาติ 4

คุณรู้หรือไม่ว่า 7

บอกเล่าเก้าสิบ 11

ปกิณกะ 12

อาหารและเครือข่าย 13

จดหมายข่าวแผนงานวิจัยนโยบายอาหารและโภชนาการ เพื่อการสร้างเสริมสุขภาพ จัดทำขึ้นโดยการสนับสนุนจากกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) เพื่อเป็นชุดความรู้ในการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ความเคลื่อนไหวด้านอาหารและโภชนาการสู่ภาคสาธารณะ

ผู้จัดทำ: แผนงานวิจัยนโยบายอาหารและโภชนาการ เพื่อการสร้างเสริมสุขภาพ (FHP)

ที่ปรึกษา: นพ.ทักษพล ธรรมรังสี

บรรณาธิการ: สิรินทร์ยา พูลเกิด

กองบรรณาธิการ:

สุลัดดา พงษ์อุทธา, จิราพร ขีดดี, นงนุช ใจชื่น, พเยาว์ ผ่อนสุข, นิศาชล เศรษฐไกรกุล, วาทินี คุณเผือก, สราวดี อุดมกาญจนนันท์

สวัสดีค่ะท่านผู้อ่านทุกท่าน สำหรับกินฉลาดปราศโรคฉบับที่ 6 นี้ ขอเปลี่ยนบรรยากาศเน้นคุยด้วยภาพนะคะ ท่านเคยสังเกตไหมว่า ในปัจจุบันการเจ็บป่วยจากโรคเบาหวาน ความดันโลหิตสูง อ้วน หรือแม้แต่โรคหัวใจ ไม่จำเป็นต้องรอจนถึงวัยผู้ใหญ่แล้ว ซึ่งเป็นสถานการณ์ที่น่าเป็นห่วงอย่างมาก

“ขนาดเครื่องดื่ม **เพิ่มขึ้น 6 เท่า**”

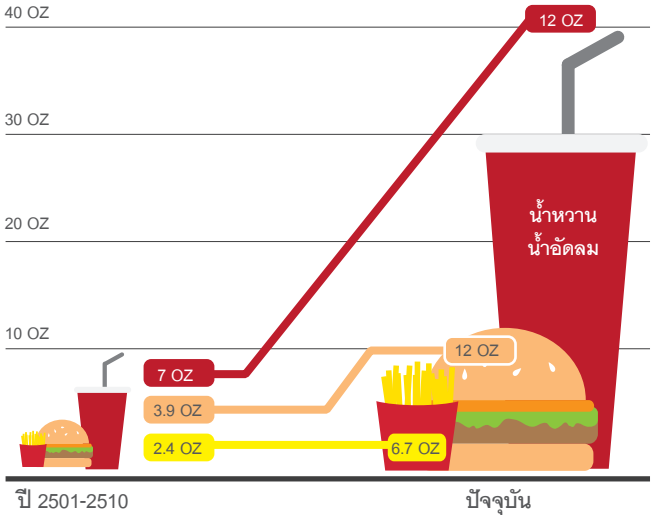

ท่านเคยคิดไหมว่า ทำอย่างไรสุดท้ายจะทำให้เด็กคิดและตัดสินใจเลือกสิ่งที่ดีที่สุดด้วยตัวของเขาเองได้ เพราะเราไม่สามารถอยู่กับเขาได้ตลอดเวลา และตลอดชีวิต ปัจจุบันเราเห็นความพยายามของหลายฝ่ายที่ช่วยกันสอน สั่ง และใส่ความรู้ให้ทั้งเด็กและคนรอบข้างอย่างมากมาย แต่มันเพียงพอแล้วหรือ?

ท่านเคยสังเกตไหมว่า ในปัจจุบัน อาหารและเครื่องดื่มที่ให้บริการนอกจากมีความหลากหลายแล้ว ยังมีหลายขนาดมากมายให้เลือกสรร และเพิ่มขนาดใหญ่ที่ใหญ่อยู่แล้วให้ใหญ่ขึ้นไปอีก รวมทั้งการใช้กลยุทธทางการตลาดและจิตวิทยามากมายในการหลอกล่อให้ผู้บริโภคได้เลือกซื้อ โดยเฉพาะกลุ่มอาหารฟาสต์ฟู้ดและเครื่องดื่มประเภทอัดลม จากข้อมูลต่างประเทศพบว่า ขนาดแก้วของเครื่องดื่มที่ให้บริการลูกค้าในปัจจุบันใหญ่ขึ้นกว่าเมื่อ 50 ปีก่อน ถึง 6 เท่า ท่านอาจเคยได้ยิน ได้เห็นกลยุทธ์ของบริษัทอาหารและเครื่องดื่มที่เน้นเรื่องราคาแบบ “จ่ายเพิ่มอีกนิด แต่ได้ขนาดที่ใหญ่กว่า คุ้มค่ากว่า” “ซื้อ 1 แถม 1” หรือ “จ่ายเท่าเดิม แต่ได้เพิ่ม 2 เท่า” ด้วยสภาพแวดล้อมแบบนี้ท่านคิดว่า เด็กของเราและคนรอบข้างของเขา จะรับมือกับกลยุทธ์ราคาอาหารและเครื่องดื่มที่ส่งผลเสียต่อสุขภาพ ของพวกเขาแบบนี้ด้วยการให้ความรู้อย่างเดียว... มันเพียงพอแล้วหรือ? ดังนั้น แนวทางหนึ่งที่จะช่วยให้เด็กไทยเข้าถึงอาหารและเครื่องดื่มที่มีผลเสียต่อสุขภาพได้ยากขึ้น คือ ทำให้ราคาอาหารและเครื่องดื่มเหล่านี้แพงขึ้น และทำให้อาหารและเครื่องดื่มที่ดีต่อสุขภาพถูกลง

กินฉลาดปราศโรคฉบับนี้จะนำเสนอหนึ่งในแนวทางรับมือกับการดื่มเครื่องดื่มที่มีรสหวาน พร้อมเพิ่มสาระที่ว่า **“มาตรการทางภาษีและราคากับการส่งเสริมพฤติกรรมการบริโภคอาหารที่ดี”** “เก็บภาษีเครื่องดื่มรสหวาน ใครได้ใครเสีย” “สถานการณ์ ความเคลื่อนไหวกับกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นของ FHP และเครือข่าย” และ “อาหาร ภาษี และสุขภาพ” ค่ะ พร้อมบทสัมภาษณ์ ทพญ. จันทนา อึ้งชูศักดิ์ ในหัวข้อ “มองเรื่อง ‘ภาษีและราคาน้ำหวาน’ ผ่านคุณหมอนักวิจัย” ค่ะ

เขียน: น.ส.กินดี ไม่มีโรค

มาตรการทางภาษีและราคา กับการส่งเสริมพฤติกรรมการบริโภคอาหารที่ดี

มาตรการทางภาษีและราคา: คืออะไร และเมื่อไรที่ควรนำมาใช้?

มาตรการทางภาษีและราคาเป็นวิธีการที่รัฐบาลใช้แก้ปัญหาเมื่อเกิด**ความล้มเหลวทางการตลาด** (Market failure) ความล้มเหลวทางการตลาดเป็นคำศัพท์ที่ใช้เรียกสถานการณ์ที่ราคาสินค้าไม่สมเหตุสมผล หรือราคาที่ซื้อขายในสถานการณ์จริงต่างจากราคาที่ควรจะเป็น และไม่สามารถสะท้อนต้นทุนและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการบริโภคสินค้านั้นได้ ซึ่งการที่ราคาสินค้าไม่สมเหตุสมผลนั้น ส่งผลให้การนำทรัพยากรมาใช้ไม่เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุด[1] ซึ่งเป็นปัญหาที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชนโดยตรง (ทั้งที่รู้ตัวและไม่รู้ตัว)

ความล้มเหลวทางการตลาดเกิดได้จากหลายสาเหตุด้วยกัน ซึ่งล้วนแต่ก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมทั้งสิ้น เช่น อำนาจผูกขาดของผู้ผลิตที่สามารถกำหนดราคาของสินค้าได้แต่เพียงผู้เดียว โดยอาจกำหนดให้สินค้ามีราคาสูง แต่ผู้บริโภคก็จำเป็นต้องซื้อ

อีกหนึ่งปัจจัยสำคัญของความล้มเหลวทางการตลาด คือ ผลกระทบภายนอก (externality) ซึ่งหมายถึงผลกระทบของการบริโภคหรือการผลิตที่มีต่อตนเองและบุคคลอื่น ซึ่งอาจส่งผลกระทบได้ทั้งในเชิงบวกหรือเชิงลบ ตัวอย่างเช่น การดื่มสุราและสูบบุหรี่ที่ส่งผลเสียต่อสุขภาพของตนเองโดยตรง และส่งผลในเชิงลบถึงคนรอบข้าง รวมไปถึงครอบครัว เศรษฐกิจ และสังคม โดยราคาของผลกระทบภายนอกที่เกิดขึ้นทั้งหมดไม่ได้ถูกรวมอยู่ในราคาต้นทุนด้วย ทำให้ผู้ผลิตเห็นว่าต้นทุนของผู้ผลิตนั้นต่ำ จึงสามารถกำหนดราคาขายที่ต่ำได้ (เพราะไม่ได้รวมต้นทุน) ทำให้มีผู้ซื้อมากและนำไปสู่การผลิตที่มากเกินความจำเป็น[2]

เหตุการณ์เช่นนี้ ทำให้มาตรการทางภาษีและราคาเป็นเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์ที่รัฐควรจะนำมาใช้เพื่อให้ราคาสินค้าสมเหตุสมผลมากขึ้น รวมทั้งสะท้อนให้เห็นถึงต้นทุนและผลลัพธ์ ของการบริโภคสินค้านั้นๆ มากขึ้น เช่น การที่รัฐเรียกเก็บภาษีจากผู้ซื้อรถยนต์ เนื่องจากรถยนต์ได้ปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์สู่ชั้นบรรยากาศ ซึ่งทำให้เกิดมลพิษต่อสาธารณะ รวมถึงทำให้เกิดปัญหาก๊าซเรือนกระจกด้วย เป็นต้น

ราคาส่งผลต่อการบริโภคสินค้า **เนื่องจากราคาเป็นปัจจัยสำคัญในการกระตุ้นการซื้อและบริโภคอาหารของประชาชน** ถ้าสินค้าแพงขึ้นการบริโภคมักจะลดลง ถ้าสินค้าถูกลงการบริโภคมักจะเพิ่มขึ้น จากทฤษฎีนี้ ทำให้มีการนำมาตรการทางภาษีและราคามาใช้ในการส่งเสริมสุขภาพ โดยขึ้นราคาสินค้า ที่อยากให้ประชาชนลดการบริโภคลง หรือลดราคาสินค้าที่ต้องการให้ประชาชนบริโภคมากขึ้น ซึ่งหากจะใช้วิธีดังกล่าวต้องใช้ด้วยความ ระมัดระวังและรอบคอบ

1 รศ.อลังกรณ์พงศ์ ฉัตราคม. ความล้มเหลวของตลาด (Market failure). [สืบค้นเมื่อ 21 มีนาคม 2557]. แหล่งข้อมูลhttp://www.mining.eng.chula.ac.th/CU_ETM_EnergyIssues/MarketFailure_ThaiConcept.pdf

2 รศ. ดร. นันทวัน อันตรเสน. Externality กับเรื่องของสุขภาพ. [สืบค้นเมื่อ 21 มีนาคม 2557]. แหล่งข้อมูล http://www.eco.ru.ac.th/eco/article/Y5C2/Y5C2_08.pdf

มาตรการทางภาษีและราคา: ความสำเร็จในกรณีของบุหรี่และสุรา

การใช้มาตรการทางภาษีและราคาในบุหรี่และสุรา เป็นตัวอย่างสำคัญที่แสดงให้เห็นว่ามาตรการทางภาษีเป็นมาตรการที่มีประสิทธิผลสูงในการควบคุมการบริโภค เห็นได้จากหลักฐานที่ว่า หากมีการขึ้นภาษีของสุรา 25 เซนต์ (ประมาณ 6.50 บาท) จะส่งผลให้ประชาชนลดการบริโภคร้อยละ 9.2 และส่งผลให้รัฐมีรายได้จากการเก็บภาษีเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 82.7[3] หรือ การขึ้นภาษีในบุหรี่ 10 ดอลลาร์ไต้หวัน (ประมาณ 10 บาท) จะทำให้ประชาชนลดการสูบบุหรี่ลงถึงร้อยละ 13.19[4] เห็นได้ว่า การขึ้นภาษียาสูบและเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ นอกจากจะส่งผลดีต่อสุขภาพของประชาชนแล้วยังมีผลดีในแง่ของการจัดเก็บรายได้ของรัฐอีกด้วย

มาตรการทางภาษีและราคา: เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์ในการจัดการภาวะน้ำหนักเกินและโรคอ้วน

ในปัจจุบัน ภาวะน้ำหนักเกินและโรคอ้วนเป็นปัญหาสุขภาพที่สำคัญของประเทศไทย เห็นได้จากอัตราของผู้ที่มีภาวะน้ำหนักเกินและโรคอ้วนที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ซึ่งภาวะน้ำหนักเกินและโรคอ้วนเป็นปัจจัยเสี่ยงหลักที่นำไปสู่การเกิดโรคเรื้อรังต่างๆ เช่น โรคเบาหวาน ความดันโลหิตสูง ไขมันในเลือดสูง โรคหัวใจและหลอดเลือด และโรคมะเร็ง[5,6] เป็นต้น องค์การอนามัยโลกมองเห็นความสำคัญและได้เสนอแนวทางในการควบคุมและการลดปัญหานี้ โดยใช้มาตรการทางภาษีและราคา เพื่อจัดการกับการบริโภคอาหารที่ไม่เหมาะสม[7]

ราคาของอาหาร เป็นปัจจัยสำคัญในการเลือกซื้อและการบริโภคอาหารของประชาชน โดยเฉพาะอาหารที่ให้พลังงานสูง มีหลายงานวิจัยที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของราคากับการบริโภค เช่น ครอบครัวชาวอเมริกันเห็นว่า การซื้ออาหารจานด่วนเพื่อบริโภคภายในครอบครัวเป็นวิธีหนึ่งที่ช่วยในการประหยัดค่าใช้จ่ายเนื่องจากมีราคาถูกกว่าอาหารชนิดอื่น[8] ในประเทศไทย ประชาชนมีแนวโน้มเข้าถึงอาหารที่ให้พลังงานสูงง่ายขึ้นและยังมีกำลังซื้ออาหารจานด่วนและน้ำอัดลมเพิ่มขึ้นเนื่องจากมีราคาถูก[9] ซึ่งจะเห็นได้ว่าแรงจูงใจด้านราคาเป็นปัจจัยสำคัญต่อการบริโภคอาหารที่ให้พลังงานสูง[10] จากการทบทวนของ Andreyeva และคณะ พบว่า หากราคาเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 จะส่งผลให้ การบริโภคอาหารที่ไม่มีประโยชน์ต่อร่างกายลดลงมากกว่าอาหารที่มีประโยชน์ กล่าวคือ หากอาหารจานด่วนและน้ำอัดลมมีราคาเพิ่มขึ้น จะทำให้คนลดการบริโภคลงด้วย[11] นอกจากนี้ เหตุผลของการใช้มาตรการทางภาษีและราคาเพื่อแก้ปัญหาภาวะน้ำหนักเกินและโรคอ้วน โดยเน้นที่อาหารที่ไม่มีประโยชน์และเครื่องดื่มที่มีรสหวานเนื่องจากการบริโภคอาหารเหล่านี้ไม่ได้มีความจำเป็นแต่กลับเป็นปัจจัยเสี่ยงสำคัญที่ทำให้ประชาชนมีภาวะน้ำหนักเกินและโรคอ้วนซึ่งเกิดผลกระทบทั้งในระดับบุคคล สังคม และเศรษฐกิจ เช่น ค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพที่เกี่ยวข้องกับภาวะน้ำหนักเกินและโรคอ้วนมีมูลค่าสูงถึงประมาณ 5,584 ล้านบาทต่อปี[12]

3 Daley J., Stahre M, Chaloupka F, Timothy S. Naimi T. The Impact of a 25-Cent-Per-Drink Alcohol Tax Increase. American Journal of Preventive Medicine 2012; 42 (4): 382–389.
4 Lee J.M., Chen M.G., Hwang T.C, Yeh C.Y. Effect of cigarette taxes on the consumption of cigarettes, alcohol, tea and coffee in Taiwan. Public Health 2010; 124 (8): 429–436.
5 Renehan AG, Tyson M, Egger M, Heller RF, Zwahlen M. Body-mass index and incidence of cancer: a systematic review and meta-analysis of prospective observational studies. Lancet 2008; 371(9612): 569-78.
6 Dudina A, Cooney MT, Bacquer DD, Backer GD, Ducimetière P, Jousilahti P, et al. Relationships between body mass index, cardiovascular mortality, and risk factors: a report from the SCORE investigators. Eur J Cardiovasc Prev Rehabil 2011; 18(5):731-42.
7 World Health Organization. 2008-2013 Action plan for the global strategy for the prevention and control of noncommunicable diseases. Geneva: WHO; 2008.
8 Yen IH, Scherzer T, Cubbin C, Gonzalez A, Winkleby MA. Women's perceptions of neighborhood resources and hazards related to diet, physical activity, and smoking: Focus group results from economically distinct neighborhoods in a mid-sized U.S. city. Am J Health Promot 2007; 22(2):98-106.
9 ทักษพล ธรรมรังสี, สรินทร์ยา พูลเกิด, สุลัดดา พงษ์อุทธา. อ้วนทำไม ทำไมอ้วน: สถานการณ์ของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะน้ำหนักเกินและโรคอ้วนในประชากรไทย. วารสารวิชาการสาธารณสุข 2554; 20(1): 124-42.
10 Drewnowski A. Obesity and the food environment: dietary energy density and diet costs. Am J Prev Med 2004 27(Suppl):154-62.
11 Andreyeva T., Long MW., Brownell KD. The impact of food prices on consumption: a systematic review of research on the price elasticity of demand for food. Am J Public Health 2010; 100(2):216-222.
12 มนทรัตน์ ถาวรเจริญทรัพย์, เนติ สุขสมบูรณ์, ยศ ตีระวัฒนานนท์, ไพบูลย์ พิทยาเธียรอนันต์, จอมขวัญ โยธาสมุทร. การศึกษาผลกระทบเชิงเศรษฐศาสตร์และคุณภาพชีวิตจากโรคอ้วนในประเทศไทย. โครงการประเมินเทคโนโลยีและนโยบายด้านสุขภาพ. 2552.

เขียน: น.ส. กินดี ไม่มีโรค

มาตรการทางภาษีและราคาในอาหารและเครื่องดื่ม: ที่ไหนมีการใช้ และผลการดำเนินการเป็นอย่างไร?

หลายประเทศได้นำเอามาตรการทางภาษีและราคามาใช้ในอาหารที่ให้พลังงานสูงและเครื่องดื่มที่มีรสหวาน ตัวอย่างเช่น ใน**ประเทศสหรัฐอเมริกา** ประมาณ 2 ใน 3 ของรัฐมีการเก็บภาษีเครื่องดื่มรสหวาน โดยเก็บในรูปแบบของภาษีสรรพสามิตและภาษีมูลค่าเพิ่ม ซึ่งส่งผลให้การบริโภคลดลง[13] และรัฐที่มีการจัดเก็บภาษีในเครื่องดื่มที่มีรสหวานและขนมขบเคี้ยวจะมีอัตราของโรคอ้วนน้อยกว่ารัฐที่ไม่มีการดำเนินการ[14] นอกจากนี้ การเก็บภาษีในเครื่องดื่มที่มีรสหวานยังส่งผลให้ดัชนีมวลกายของประชาชนผู้ที่มีภาวะน้ำหนักเกินและโรคอ้วนลดลงอีกด้วย[15] และการเพิ่มภาษีในอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการน้อย มีผลทำให้อัตราการเสียชีวิตจากโรคหัวใจและหลอดเลือดลดลงประมาณ 2,100-2,500 รายต่อปี และจะสามารถลดลงได้อีกหากมีการควบคุมการบริโภคเกลือร่วมด้วย[15]

ประเทศเดนมาร์ก เป็นประเทศแรกในโลกที่ประกาศให้มีการเก็บภาษีไขมันในอาหารที่มีไขมันอิ่มตัวเป็นส่วนประกอบมากกว่าร้อยละ 2.3 ผลจากการดำเนินการ พบว่า ประชาชนลดการบริโภคอาหารจำพวกไขมันสูง เช่น เนยเหลว เนยเทียม ถึงประมาณร้อยละ 10-15[16] อย่างไรก็ตาม การเก็บภาษีไขมันในประเทศเดนมาร์กได้ถูกยกเลิกเมื่อเดือนมกราคม พ.ศ. 2556 ภายหลังจากการประกาศใช้นโยบายนี้เพียง 1 ปี เนื่องจากประชาชนจำนวนมากหันไปซื้ออาหารประเภทนี้จากเยอรมนี (ประเทศเพื่อนบ้าน) ที่มีราคาถูกกว่า และรัฐบาลมองว่าอาจจะส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศในอนาคตได้[17]

ในปีที่ผ่านมา **ประเทศเม็กซิโก**ได้ประกาศให้มีการเก็บภาษีเครื่องดื่มที่มีรสหวาน 1 เปโซ (2.55 บาท) ต่อลิตร และเพิ่มการเก็บภาษีร้อยละ 8 ในขนมขบเคี้ยว เนื่องจากเม็กซิโกมีแนวโน้มของประชาชนที่มีน้ำหนักเกินที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องและรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มเด็ก[18] ซึ่งหลังจากนี้อาจจะต้องมีการประเมินผลของมาตรการว่าจะช่วยให้ประชาชนมีน้ำหนักตัวลดลงมากน้อยแค่ไหน

เห็นได้ว่ากลไกของมาตรการทางภาษีและราคามีส่วนช่วยทำให้ประชาชนลดการบริโภคได้ อย่างไรก็ตาม การดำเนินการใช้มาตรการทางภาษีและราคาในอาหารและเครื่องดื่มที่มีรสหวานอาจแตกต่างจากการขึ้นภาษีในบุหรี่และสุรา เนื่องจากอาหารและเครื่องดื่มเป็นสิ่งที่ร่างกายต้องการ และไม่ได้ส่งผลกระทบต่อสุขภาพอย่างชัดเจนในช่วงระยะเวลาอันสั้น การใช้มาตรการทางภาษีและราคายังคงเป็นเพียงการแทรกแซงตลาดเพื่อส่งเสริมให้ประชาชนหันมาบริโภคอาหารที่เป็นประโยชน์ต่อสุขภาพมากขึ้น ซึ่งวิธีการและแนวทางการจัดเก็บภาษีที่เหมาะสมอาจเป็นเรื่องที่จะต้องศึกษาในเชิงลึกต่อไป

13 Fletcher JM., Frisvold D., Tefft N. Can soft drink taxes reduce population weight? Contemp Econ Policy 2010; 28:23-35.
14 Kim D. & Kawachi I. Food taxation and pricing strategies to “thin out” the obesity epidemic. Am J Prev Med 2006; 30(5): 430-437.
15 Mytton O., Gray A., Rayner M., Rutter H. Could targeted food taxes improve health? J Epidemiol Community Health 2007; 61:689–694.
16 Jensen J., Smed S. The Danish tax on saturated fat – Short run effects on consumption, substitution patterns and consumer prices of fats. Food Policy 2013;42: 18–31.
17 Denmark to abolish tax on high-fat foods. [cited 3 April 2014]. Available from: URL: http://www.bbc.com/news/world-europe-20280863
18 Cohen L. New Soda Tax Makes Mexico a Leading Guardian of Public Health. [cited 21 March 2014]. Available at http://www.huffingtonpost.com/larry/new-soda-tax-makes-mexico_b_4325724.html

เขียน: โภชนภิบาล

เก็บภาษีเครื่องดื่มรสหวานในเมืองไทย: จำเป็นแค่ไหน ใครได้ใครเสีย?

"เก็บภาษีเครื่องดื่มรสหวาน เก็บทำไม?" "จะซ้ำเติมประชาชนไปถึงไหน?" "ทุกวันนี้ของก็แพงจนเงินเดือนแทบไม่พอใช้อยู่แล้ว" คาดว่าหลายท่านที่ได้สดับรับฟังข่าวสารเกี่ยวกับการขึ้นหรือการเก็บภาษีเครื่องดื่มรสหวานคงมีความคิดที่คล้ายๆ กันนี้ผุดขึ้นมา

นักวิชาการที่สนับสนุนการเก็บหรือขึ้นภาษีต่างบอกว่า อาหารที่ก่อผลเสีย ต่อสุขภาพมากก็ควรเก็บภาษีแพงตามไปด้วย ซึ่งหวังว่าประชาชนจะบริโภคอาหารชนิดนั้นๆ น้อยลง และหันไป บริโภคอาหารที่ให้ผลดีต่อสุขภาพและมีราคาถูกกว่าแทน ซึ่งถือเป็นการสร้างเสริมสุขภาพประชาชนอีกทางหนึ่ง

อืม.. ฟังๆ ดู เขาก็ดูหวังดีนะ ชักจะเริ่มสองจิตสองใจว่าจะสนับสนุนหรือคัดค้านดี แล้วจริงๆ การเก็บภาษีเครื่องดื่มรสหวานมันดี-ไม่ดีอย่างไร เหตุไฉนมีทั้งคนไม่อยากให้เก็บและอยากให้เก็บ อย่างนี้เห็นทีต้องไล่ดูทีละประเด็นเสียแล้ว

1. ทำไมต้องเป็นเครื่องดื่มรสหวาน?

หากจะพูดถึงอาหารหรือเครื่องดื่มที่ไม่มีประโยชน์แถมยังให้โทษต่อร่างกายที่คนยุคนี้นิยมบริโภคมากที่สุด ก็คงหนีไม่พ้นเครื่องดื่มรสหวานต่างๆ เครื่องดื่มรสหวานที่ว่านี้หมายความรวมถึงเครื่องดื่มทุกชนิดที่มีรสหวานแต่ไม่มีแอลกอฮอล์ ซึ่งเครื่องดื่มรสหวานจะให้พลังงานแก่ร่างกายเราแต่ไม่มีสารอาหารอื่นที่เป็นประโยชน์เท่าใดนัก โดยสิ่งที่นักวิชาการสาธารณสุขทั้งหลายกลัวก็คือ **คนเราสามารถดื่มเครื่องดื่มรสหวานได้มากเท่าไหร่ก็ได้โดยไม่ทำให้รู้สึกอิ่มหรือหนักท้องเลยสักนิด คนที่ติดเครื่องดื่มรสหวานส่วนใหญ่จึงมักจะอ้วนกว่าคนที่ไม่ติด**[19,20] **ซึ่งไม่เพียงแต่เรื่องอ้วนเท่านั้น ปริมาณน้ำตาลที่มีมากและดูดซึมได้เร็วยังกระตุ้นการเกิดโรคเบาหวานและโรคเรื้อรังอื่นๆ ตามมาอีกด้วย**[21] เพราะเหตุนี้เครื่องดื่ม รสหวานจึงสามารถเพิ่มจำนวนคนป่วยด้วยโรคเรื้อรังให้ประเทศได้ไม่น้อยเลยทีเดียว สารพัดสารเพเรื่องผลเสียของเครื่องดื่มรสหวานเครื่องดื่มยอดฮิตที่มีอันตรายแอบแฝง ทำให้นักวิชาการต้องลุกขึ้นมาหาวิธีจัดการกับปัญหาจากการบริโภคเครื่องดื่มรสหวานมากเกินไปของประชาชน ว่าแต่ว่าจะใช้วิธีไหนจัดการจึงจะสามารถแก้ไขปัญหาได้ล่ะ?

19 DiMeglio DP, Mattes RD. Liquid versus solid carbohydrate: effects on food intake and body weight. Int J Obes Relat Metab Disord. 2000;24:794–800
20 Vartanian R.V., Schwartz B.M, Brownell D.K. Effects of soft drink consumption on nutrition and health: A systematic review and meta-analysis. Am J Public Health. 2007 Apr;97(4):667-75. Epub 2007 Feb 28.
21 Schulze MB, Manson JE, Ludwig DS, et al. Sugar-sweetened beverages, weight gain, and incidence of type 2 diabetes in young and middle-aged women. JAMA. 2004;292:927–934

2. จำเป็นไหมที่จะต้องใช้วิธีการจัดเก็บภาษี?

ข้อมูลการทบทวนเอกสารวิชาการต่างๆ บอกว่าวิธีที่นิยมใช้ในการจัดการปัญหาการบริโภคมากเกินความจำเป็นมักมุ่งเป้าไปที่ 4 จุดด้วยกัน ซึ่งได้แก่ ตัวผู้บริโภคเอง เส้นทางที่ผู้บริโภคจะเข้าถึงเครื่องดื่มรสหวาน ค่านิยมของสังคม และการผลิตสินค้า

ในการจัดการปัญหาที่ตัวผู้บริโภค ทำได้โดยให้ความรู้เพื่อเปลี่ยนพฤติกรรม ทั้งการให้ความรู้ผ่านระบบการศึกษาและสื่อเรียนรู้อื่น สำหรับการจัดการเส้นทางที่ผู้บริโภคจะเข้าถึงเครื่องดื่มรสหวานก็ทำได้ตั้งแต่จำกัดปริมาณการขาย สถานที่ขาย และทำให้สินค้าที่ต้องการควบคุมแพงกว่าอาหารและเครื่องดื่มชนิดอื่นๆ ที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน การเปลี่ยนค่านิยมมักใช้วิธีสร้างกระแสสังคมผ่านสื่อสาธารณะ ส่วนการควบคุมการผลิตสินค้านั้นสามารถทำได้เพียงชักชวนโน้มน้าวให้ผู้ผลิตผลิตสินค้าที่ดีต่อสุขภาพมากขึ้น

ในประวัติศาสตร์ชาติไทย พบว่าได้มีความพยายามลดการบริโภคเครื่องดื่มรสหวานโดยการให้ความรู้ผ่านระบบการศึกษาบ้าง สื่อต่างๆ บ้าง แต่ความเข้มข้นและความสม่ำเสมออาจยังไม่เพียงพอ เพราะการรณรงค์นั้นต้องใช้งบประมาณสูงมากซึ่งเป็นข้อจำกัดที่สำคัญที่ทำให้ยังไม่สามารถรณรงค์ได้อย่างเพียงพอต่อเนื่อง สำหรับการจำกัดปริมาณและสถานที่ขายสามารถทำได้เพียงบางสถานที่ เช่น โรงเรียน และโรงพยาบาล ไม่สามารถทำได้ในพื้นที่สาธารณะทั่วไป เพราะอาจขัดต่อหลักสิทธิมนุษยชน การชักชวนโน้มน้าวให้ผู้ผลิตผลิตสินค้าที่ดีต่อสุขภาพมากขึ้นมักได้คำตอบว่าถ้าผลิตออกมาแล้วขายไม่ได้ จะผลิตออกมาทำไม ผู้บริโภคเขานิยมหวาน มัน เค็ม **สรุปแล้วเห็นได้ชัดว่าความพยายามทุกอย่างที่ผ่านมายังไม่เป็นผลเท่าใดนัก เพราะผู้บริโภคยังคงบริโภคเครื่องดื่มรสหวานสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง[22] โรคและผลกระทบจากโรคที่เกี่ยวข้องกับการ บริโภคเครื่องดื่มรสหวานมากเกินไปก็เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องด้วยเช่นกัน[23] ซึ่งไม่เพียงก่อให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพความเป็นอยู่ของประชาชน แต่ยังส่งผลต่อเศรษฐกิจของประเทศอย่างมหาศาล[24]** จึงมีความจำเป็นที่รัฐต้องหาวิธีจัดการปัญหาที่ทำแล้วได้ผล ซึ่งการจัดเก็บภาษีในเครื่องดื่มรสหวาน อาจเป็นอีกมาตรการหนึ่งที่ช่วยให้สามารถจัดการปัญหาได้ เนื่องจากได้มีการพิสูจน์มาแล้วว่าการจัดเก็บภาษีเป็นเครื่องมือที่ใช้ได้ผลในการ ส่งเสริมสุขภาพ ทั้งการลดการบริโภคเหล้าและบุหรี่[25,26] และการลดการบริโภคเครื่องดื่มรสหวาน[27]

3. การจัดเก็บภาษีน้ำหวาน ในประเทศไทย จะได้ผลจริงหรือ?

การที่จะดูว่าการจัดเก็บภาษีเครื่องดื่มรสหวานให้ผลดีหรือไม่ สามารถดูได้จากผู้ผลิตและผู้บริโภคว่าหันไปหาเครื่องดื่มที่ดีต่อสุขภาพมาขึ้นหรือไม่ แต่ก่อนที่จะจัดเก็บภาษีเครื่องดื่มรสหวานเพื่อลดปัญหาโรคอ้วน ก็ต้องดูก่อนว่าประเทศกำลังประสบปัญหาการบริโภคเครื่องดื่มรสหวานมากเกินไปอยู่หรือเปล่า การจัดเก็บภาษีประเภทใดจึงเหมาะสม และอัตราการเก็บภาษีเท่าใดที่จะส่งผลดี[28] ถ้าส่องดูประเทศไทยก็ต้องยอมรับว่าเราค่อนข้างแตกต่างจากประเทศที่พัฒนาแล้ว เพราะเรามีเครื่องดื่มรสหวานขายตามท้องถนนที่ไม่สามารถเก็บภาษีได้และอาจมีราคาถูกกว่าเครื่องดื่มรสหวานที่ผลิตจากโรงงานอุตสาหกรรม ดังนั้นหากราคาเครื่องดื่มรสหวานที่ผลิตจากโรงงานเพิ่มขึ้นผู้บริโภคก็อาจหันไปบริโภคเครื่องดื่มรสหวานที่มีราคาถูกกว่าตามท้องถนน หรือดีไม่ดีผู้บริโภคอาจชิ่งไปหาขนมหวานไปเลยก็เป็นได้

หากพิจารณาไปทีละเปลาะ เปลาะแรก คือ เรื่องราคาและความสามารถในการซื้อเครื่องดื่มรสหวาน ขออนุญาตยกตัวอย่าง น้ำอัดลมที่บรรจุขวดขนาดเล็กจนถึงใหญ่ (0.5-2 ลิตร) ส่วนใหญ่มีราคาตั้งแต่ 16-36 บาท ซึ่งน้ำอัดลมเป็นสินค้าที่จัดว่าราคาถูกเมื่อเปรียบเทียบกับสินค้าอาหารที่จำเป็นประเภทอื่น และเมื่อเปรียบเทียบราคาน้ำอัดลมที่มีขายในประเทศไทยและประเทศอื่นๆ อีก 17 ประเทศ จะพบว่าน้ำอัดลมที่ขายในประเทศไทยมีราคาถูกเป็นอันดับ 6[29] ซึ่งเครื่องดื่มรสหวานชนิดอื่นๆ เช่น ชาเขียว เครื่องดื่มรสหวานผสมคอลลาเจน ก็มีราคาใกล้เคียงกับน้ำอัดลม จากข้อมูลข้างต้น คนไทยสามารถซื้อเครื่องดื่มรสหวานกันได้อย่างสบายกระเป๋า ซึ่งอาจเป็นเหตุผลอีกหนึ่งข้อที่ทำให้คนไทยยังคงนิยมดื่มเครื่องดื่มรสหวานมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง

---

22 วรางรัณ์ เสถียรนพเก้า, วิชัยเอกพลากร, รัชดา เกษมทรัพย์, หทัยชนก พรรคเจริญ. การสำรวจสุขภาพประชาชนไทยโดยการตรวจร่างกาย ครั้งที่ 4 25514-2552. สำนักงานสำรวจสุขภาพประชาชนไทย.2554
23 คณะทำงานศึกษาภาระโรคจากปัจจัยเสี่ยงของประชากรไทย พ.ศ. 2552. รายงานภาระโรคจากปัจจัยเสี่ยงของประชากรไทย พ.ศ. 2552. นนทบุรี: สำนักงานพัฒนานโยบายสุขภาพระหว่างประเทศ; 2552
24 มนทรัตม์ ถาวรเจริญทรัพย์, เนติ สุขสมบูรณ์, ยศ ตีระวัฒนานนท์, โพบูลย์ พิทยาเอี่ยมอนันต์, จอมขวัญ โยธาสมุทร.การศึกษาผลกระทบเชิงเศรษฐศาสตร์และคุณภาพชีวิตจากโรคอ้วนในประเทศไทย. โครงการประเมินเทคโนโลยีและนโยบายด้านสุขภาพ. 2552
25 International Agency for Research on Cancer. IARC Handbooks of Cancer Prevention: Effectiveness of tax and price policies for tobacco control. Lyon, France. 2011
26 Anderson P, Chisholm D, Fuhr D. Effectiveness and cost-effectiveness of policies and programmes to reduce the harm caused by alcohol. The Lancet. 2009,373:2234-2246.

มีรายงานจำนวนมาก ที่พบว่าเมื่อขึ้นราคาเครื่องดื่มรสหวาน ผู้ที่มีรายได้น้อยจะดื่มเครื่องดื่มรสหวานลดลง และอัตราการเกิดโรคอ้วนก็ลดลงตามไปด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเด็กและเยาวชน[30] **การขึ้นภาษีเครื่องดื่มรสหวานจึงอาจเป็นกลยุทธ์ที่ได้ผลดีในการส่งเสริมสุขภาพผู้มีรายได้น้อยและเยาวชน** แต่จะเก็บภาษีในอัตราเท่าใดเพื่อให้สินค้ามีราคาเหมาะสมที่สามารถลดการบริโภคเครื่องดื่มรสหวานได้นั้น ยังคงต้องมีการหาข้อมูลกันต่อไป

เปลาะที่สอง คือเรื่องของการหันไปบริโภคเครื่องดื่มรสหวานหรืออาหารรสหวานที่ไม่ได้เก็บภาษีและมีราคาถูกกว่านั้น เป็นเหตุการณ์ที่อาจเกิดขึ้นได้ในเมืองไทย เพราะฉะนั้น**การเก็บภาษีอย่างเดียวคงไม่สามารถลดปัญหาการบริโภคเครื่องดื่มรสหวานหรืออาหารที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงเครื่องดื่มรสหวานได้ การเก็บภาษีเป็นเพียงอีกหนึ่งวิธีในการที่จะช่วย "ลดปัญหา" ภาครัฐต้องมีวิธีการแก้ปัญหาหลายวิธีควบคู่กันไปเพื่อเสริมแรงกัน และต้องสนับสนุนให้อาหารที่ดีต่อสุขภาพมีราคาถูก** ซึ่งในการแก้ไขปัญหาต้องอาศัยความร่วมมือและความพยายามอย่างต่อเนื่องจนสามารถสร้างค่านิยมของสังคมในการเลือกบริโภคอาหารเครื่องดื่มที่ดีต่อสุขภาพได้จริง ดังเช่นที่เกิดมาแล้วในต่างประเทศ

4.การจัดเก็บภาษี เครื่องดื่มรสหวานแพงขึ้น ใครได้ใครเสีย?

หลายคนมีความกังวลและมีข้อกังขาหลายอย่างเกี่ยวกับการเก็บภาษีเครื่องดื่มรสหวานว่าจะเป็นการเอารัดเอาเปรียบ หาประโยชน์เข้ารัฐ อีกทั้งยังจะก่อความเดือดร้อนให้หลายฝ่าย จึงต้องมาดูกันว่าถ้าเก็บภาษีเครื่องดื่มรสหวาน ใครจะได้รับประโยชน์ใครจะเสียประโยชน์ และถ้ามีผู้ได้ประโยชน์เสียประโยชน์จะทำอย่างไรให้ทุกฝ่ายได้ประโยชน์และมีผลกระทบน้อยที่สุด ว่าแล้วก็เริ่มกันเลยดีกว่าค่ะ

ผู้ที่ถูกมองว่าเสียประโยชน์

ประชาชน

แน่นอนถ้ามีการจัดเก็บภาษีหรือเพิ่มภาษีเครื่องดื่มรสหวาน เครื่องดื่มรสหวานก็จะราคาแพงขึ้น แต่ถ้าถามว่าแล้วเครื่องดื่มรสหวานมีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตแค่ไหน ดื่มเครื่องดื่มรสหวานได้ประโยชน์เสียประโยชน์ยังไง หลายคนคงจะได้คำตอบว่า "ที่จริงไม่ดื่มก็ไม่เป็นไร" ใช่ค่ะ..เครื่องดื่มรสหวานเป็นส่วนเกินของชีวิต เราดื่มเครื่องดื่มรสหวานไม่ใช่เพราะเป็นความต้องการจริงๆ ของร่างกาย แต่เป็นเพราะเราเคยชินและติดหวาน โดยที่ถ้าเราไม่ได้ดื่มก็ไม่เป็นไรแค่รู้สึกเหมือนขาดอะไรไปอย่าง ซึ่งนานๆ ไปก็จะชินจนหยุดดื่มไปเอง แต่ถ้าดื่มเครื่องดื่มรสหวานมากเกินไปคราวนี้เราเจอปัญหาใหญ่แน่ เพราะในระยะยาว ไม่เพียงแต่จะทำให้อ้วน แต่สารพัดโรคร้ายจะถามหา ซึ่งผลกระทบที่เกิดขึ้นไม่ใช่ตกอยู่ที่ความเป็นอยู่ของตัวคนดื่มเพียงอย่างเดียว แต่ยังหมายถึงสังคมไทยด้วย เพราะฉะนั้นในที่สุดแล้วการเก็บภาษีเครื่องดื่มรสหวานไม่ได้ก่อผลเสียต่อประชาชน แต่กลับเป็นการช่วยให้คนสามารถตัดส่วนเกินของชีวิตได้ง่ายขึ้น และลดภาระให้แก่ประเทศในภาพรวมได้ และถ้ารัฐเก็บภาษีอาหารที่ไม่ดีต่อสุขภาพและสนับสนุนให้อาหารที่ดีต่อสุขภาพ เช่น ผักผลไม้ มีราคาถูก ปลอดภัยได้ก็จะยิ่งดีขึ้นไปอีก

อีกหนึ่งประเด็นหนึ่งที่คนสงสัย คือ ถ้าราคาน้ำอัดลมเพิ่มขึ้นจะมีผลทำให้อัตราเงินเฟ้อเพิ่มสูงขึ้นหรือไม่ เพราะค่าเงินเฟ้อผูกอยู่กับราคาน้ำอัดลม ซึ่งในประเด็นนี้ได้มีการพิสูจน์แล้วว่าการขึ้นราคาน้ำอัดลมในระดับทั่วไปมีผลต่อค่าเงินเฟ้อน้อยมากจนแทบไม่เห็นความแตกต่าง

27 A Cabrera Escobar M, Veerman L, Tollman M S, Bertram Y M, Hofman J K. Evidence thata atax on sugar sweetened beverages reduces the obesity rate: a meta-analysis. BMC Public Health 2013, 13:1072
28 Jou J, Techakehchakij W. International application of sugar-sweetened beverage (SSB) taxation in obesity reduction: factors that may influence policy effectiveness in country-specific contexts. Health Policy. 2012 Sep;107(1):83-90
29 Putthasri W. Soda drinks "price and tax" evidence and Thailand experience: PowerPoint presented at: Pricing the price to pike the plump meeting. 2014 February 11. Thai Health Promotion Foundation. Bangkok.
30.Briggs DM A, Mytton T O, Madden D, Shea O' D, Rayner M, Scarborough P. The potential impact on obesity of a 10% tax on sugar-sweetened beverages in Ireland, an effect assessment modeling study. BMC Public Health 2013, 13:860

กิจการการผลิตและ/หรือจำหน่าย เครื่องดื่มรสหวาน และลูกจ้างของกิจการ

การที่เครื่องดื่มรสหวานขึ้นราคาอาจส่งผลกระทบต่อยอดขายและการจ้างงาน นอกจากนี้ยังมีประเด็นเรื่องความเป็นธรรมต่อผู้ประกอบการที่ต้องเสียภาษีเนื่องจากมีเพียงเครื่องดื่มรสหวานที่ผลิตในระดับอุตสาหกรรมเท่านั้นที่จะถูกเก็บภาษี แต่เครื่องดื่มรสหวานที่ผลิตขายโดยแม่ค้าพ่อค้าทั่วไปไม่ถูกเก็บ ถ้าราคาเครื่องดื่มรสหวานที่ผลิตในระดับอุตสาหกรรมแพงขึ้น ผู้บริโภคอาจหันไปดื่มเครื่องดื่มรสหวานจากร้านตามข้างทางแทน คงปฏิเสธไม่ได้ว่าอาจจะมีผลกระทบเกิดขึ้นจริง แต่มีทางแก้ซึ่งก็คือ การจัดสรรงบประมาณที่ได้จากการเก็บภาษีมาใช้ในการสร้างและปลูกฝังค่านิยมในการผลิตและบริโภคอาหารที่ดีต่อสุขภาพ การสนับสนุนให้ผู้ประกอบการผลิตสินค้าอย่างอื่นทดแทน เช่น เครื่องดื่มน้ำตาลต่ำ เครื่องดื่มปราศจากน้ำตาล (ซึ่งเป็นที่นิยมในหลายประเทศ) น้ำเปล่า หรืออาหารลดปริมาณน้ำตาลอื่นๆ นอกจากนี้ควรมีมาตรการเสริมเรื่องอัตราการจ้างงานในกรณีที่เกิดผลกระทบ

เกษตรกรไร่อ้อย และกิจการการผลิตน้ำตาล

อัตราการบริโภคน้ำตาลเพิ่มสูงขึ้นมากในรอบทศวรรษที่ผ่านมา ส่วนหนึ่งเป็นเพราะความนิยมในการดื่มเครื่องดื่มรสหวาน หากประชาชนลดการดื่มเครื่องดื่มรสหวาน แน่นอนว่าการบริโภคน้ำตาลก็คงลดตามไปด้วย แต่อาจไม่เป็นสัดส่วนโดยตรงเพราะมีการนำน้ำตาลไปผลิตสินค้าอาหารประเภทอื่นหรือมีการบริโภคในครัวเรือนอีกมาก ซึ่งดูดซับแรงของผลกระทบจากการลดปริมาณการใช้น้ำตาลเพื่อผลิตเครื่องดื่มรสหวานเอาไว้ส่วนหนึ่ง แต่อย่างไรก็ตามความต้องการอ้อยเพื่อนำไปผลิตเป็นพลังงานทดแทนนั้นมีค่อนข้างสูงและเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งจะเป็นอีกตัวช่วยหนึ่งของเกษตรกรไร่อ้อย แต่สำหรับกิจการการผลิตน้ำตาลหากได้รับผลกระทบอาจต้องมีการปรับตัว และภาครัฐควรมีมาตรการช่วยเหลือในกรณีที่จำเป็น

ผู้ที่ถูกมองว่าได้ประโยชน์

รัฐบาล

หลายคนอาจมองว่ารัฐบาลขูดรีดภาษีจากประชาชนเพื่อหารายได้เข้ารัฐ จริงอยู่ภาษีที่เพิ่มขึ้นจากเครื่องดื่มรสหวานอาจทำรายได้เข้ารัฐ แต่ภาษีที่ได้เกิดจากการบริโภคสินค้าที่ไม่เป็นผลดีต่อสุขภาพและไม่ใช่สินค้าจำเป็น ประชาชนสามารถหลีกเลี่ยงที่จะไม่ซื้อเครื่องดื่มรสหวานได้ ซึ่งวัตถุประสงค์หลักของการจัดเก็บภาษีเป็นไปเพื่อลดการบริโภคไม่ใช่หารายได้เข้ารัฐ และหากมีการจัดสรรงบประมาณที่ได้จากการเก็บภาษี ไปใช้ในการส่งเสริมสุขภาพประชาชน จัดสวัสดิการต่างๆ ให้ประชาชน และชดเชยแก่ผู้ที่ได้รับผลกระทบอย่างเป็นธรรม มีประสิทธิภาพและโปร่งใส ดังเช่นที่ได้มีการนำภาษีเหล้าและบุหรี่ไปใช้ในการส่งเสริมสุขภาพโดยผ่านการดำเนินการของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพเป็นต้น

พ่อค้า แม่ค้าที่อยู่นอกระบบ

พ่อค้าแม่ค้าที่ผลิตเครื่องดื่มรสหวานที่ขายอยู่ตามท้องถนน อาจมียอดขายเพิ่มมากขึ้นหากผู้บริโภคหันมาดื่มเครื่องดื่มรสหวานที่ไม่ได้ผลิตจากโรงงานอุตสาหกรรมที่มีราคาถูกกว่า แต่อย่างไรก็ตามเพื่อไม่ให้เกิดความแตกต่างของการปฏิบัติมากเกินไป และเพื่อให้สินค้าที่มีวางขายทั่วไปมีมาตรฐานเดียวกัน ควรมีมาตรการเพื่อส่งเสริมให้มีการผลิตเครื่องดื่มปราศจากน้ำตาลหรือน้ำตาลต่ำ โดยใช้งบประมาณที่ได้จากการเก็บภาษีนั่นแหละ

จากข้อมูลหลักฐานและแนวคิดต่างๆ ที่ได้ว่ามานั้น บ่งชี้ว่า การจัดเก็บภาษีเครื่องดื่มรสหวานเป็นอีกวิธีหนึ่งที่ภาครัฐควรจะดำเนินการเพื่อจัดการปัญหาที่เกิดขึ้นจากการบริโภคเครื่องดื่มรสหวานที่มากเกินไป แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นควรดำเนินการควบคู่ไปกับมาตรการเสริมและมาตรการชดเชยอื่นๆ ซึ่งต้องมีการวางแผนและดำเนินการอย่างรอบคอบ โปร่งใส และมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ผลการดำเนินงานเป็นไปอย่างที่หวังและก่อผลกระทบต่อประชาชนน้อยที่สุด

เขียน: Sneak Peek

HA National Forum ครั้งที่ 15

ในช่วงเดือนมีนาคมที่ผ่านมา ทาง FHP ได้มีโอกาสจัดกิจกรรมและออกบูทในงานวิชาการประจำปี HA National Forum ครั้งที่ 15 ขึ้นภายใต้แนวคิดหลัก “ความผูกพันเพื่อคุณภาพ” (Engagement for Quality) ระหว่างวันที่ 11 -14 มีนาคม 2557 ณ ศูนย์การประชุม IMPACT FORUM เมืองทองธานี ร่วมกับแผนงานวิจัย แผนงานเครือข่ายควบคุมโรคไม่ติดต่อ และมูลนิธิเพื่อการพัฒนานโยบายสุขภาพระหว่างประเทศ กระทรวงสาธารณสุข ซึ่งบรรยากาศภายในงานมีผู้สนใจอย่างคับคั่งค่ะ

นอกเหนือจากบูทเครือข่ายอาหารที่พอคุ้นหน้าคุ้นตากันมาบ้างแล้ว ทางแผนงานฯ ยังได้รับเกียรติจากเครือข่ายที่ทำงานเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางกายเข้ามาร่วมงานกับเรา อาทิ สมาพันธ์ชมรมเดิน-วิ่งเพื่อสุขภาพไทย ซึ่งทำหน้าที่ประสานความร่วมมือจากเครือข่ายออกกำลังกายทั่วประเทศในการจัดกิจกรรมรณรงค์และสร้างกระแสให้ประชาชนออกกำลังกาย ทั้งยังส่งเสริมสนับสนุนเครือข่ายออกกำลังกายในภูมิภาคให้มีความเข้มแข็งมากขึ้น สนับสนุนการดำเนินกิจกรรมทางกายหลากหลายรูปแบบ มีเครือข่ายทั่วประเทศทั้งในกรุงเทพฯ และเขตปริมณฑล โดยการสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) อีกหนึ่งเครือข่ายจากสมาคมจักรยานเพื่อสุขภาพไทย ซึ่งมีจุดเริ่มต้นจากคนรักจักรยานเพียงไม่กี่คนจนถึงวันนี้ มีสมาชิกในสมาคมฯ มากกว่า 7,500 คน โดยมีสารสองล้อและเว็บไซต์ www.thaicycling.com เป็นสื่อกลางในการเผยแพร่ข่าวสารสาระและกิจกรรมต่างๆ นอกจากนี้ยังมีเครือข่ายทางวิชาการจากคณะวิทยาศาสตร์การกีฬา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย องค์กรชั้นนำระดับประเทศที่ให้ความสำคัญในการดูแลสุขภาพให้สมบูรณ์แข็งแรง มีการสนับสนุนโครงการและกิจกรรมต่างๆ ในประเด็นของการสนับสนุนให้ประชาคมดูแลสุขภาพของตนเอง เช่น “ชาวจุฬาฯ สง่างาม” การวางแผนดำเนินงานโครงการได้ผสมผสานแนวคิด ทฤษฎี และแบบแผนการส่งเสริมสุขภาพ และนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เขียน: F ♥ ♥ D-A-HOLIC

อาหาร ภาษี และสุขภาพ

เวลาเอ่ยเรื่องภาษี มักมีกระแสต่อต้าน และความคิดเชิงลบจากคนที่ต้องเสียภาษี ยิ่งเป็นภาษีที่เก็บกันเบี้ยบ้าย รายทาง จำพวกภาษีหักณ ที่จ่ายยิ่งทำให้ละเหี่ยใจได้มากกว่าปกติ ดังนั้นก่อนอื่นจึงอยากให้ทุกท่านเข้าใจคำว่า “ภาษี” กันเสียก่อน ตามราชบัณฑิต ได้ระบุคำว่า “ภาษี” ไว้ว่า

ภาษี หมายถึง สิ่งที่รัฐบาลบังคับเรียกเก็บจากประชาชน โดยมิได้มีสิ่งตอบแทนโดยตรงแก่ผู้เสียภาษี โดยทั่วไป **การจัดเก็บภาษีจะเป็นการจัดหารายได้ไปใช้จ่ายในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม** ภาษีที่รัฐบาลเรียกเก็บมีหลายประเภท เช่น ภาษีเงินได้ ภาษีมูลค่าเพิ่ม ภาษีทรัพย์สิน ซึ่งนอกจากรัฐบาลจะใช้การเก็บภาษีเป็นแหล่งรายได้แล้ว ยังใช้เป็นเครื่องมือทางการคลังเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ทางเศรษฐกิจด้วย

ถ้าขึ้นภาษีในเครื่องดื่มรสหวาน *จะเกิดอะไรขึ้น ?*

สิ่งสำคัญที่จะเกิดขึ้นกับผู้บริโภค โดยเฉพาะกับเหล่าสาวกผู้ชื่นชอบเครื่องดื่มรสหวาน นั้นก็คือ **ต้องจ่ายเงินแพงขึ้น** เพื่อซื้อเครื่องดื่มเดิมๆ ที่ตัวเองชื่นชอบ แล้วจะทำอย่างไรดีล่ะ เรามีทางออกให้ทุกท่านนะคะ

วิธีแรก คือ **ลดการซื้อเครื่องดื่มรสหวาน** เพราะนอกจากประหยัดเงินในกระเป๋าของทุกท่านได้แล้ว ยังลดการบริโภคปริมาณน้ำตาล (ส่วนเกิน) จากเครื่องดื่มรสหวานเหล่านี้ได้ด้วย หรือถ้าหยุดซื้อไม่ได้ก็ **ลดปริมาณการบริโภคเครื่องดื่มรสหวาน** เช่น ลดปริมาณที่กินลงจากปกติครึ่งหนึ่ง เช่น ปกติกิน 1 ขวด ก็กินแค่ครึ่งขวด กิน 1 แก้วก็เหลือครึ่งแก้ว หรือถ้าเป็นพวกกาแฟเย็น ชาเย็น ที่เราสั่งตามร้านค้าก็บอกว่าลดน้ำตาลลงครึ่งหนึ่ง หรือจิบเครื่องดื่มรสหวานเหล่านี้เพียงเล็กน้อย เพื่อให้รู้สึกหายอยากก็เป็นพอ

วิธีที่สองคือ **เปลี่ยนประเภทอาหารรสหวานที่บริโภค** ตัวอย่างอาหารที่สามารถทดแทนเครื่องดื่มรสหวานเหล่านี้ได้ เช่น ผลไม้สด ซึ่งเป็นผลไม้ที่ยังไม่ผ่านการแปรรูป เช่น แช่อิ่ม ดอง หรือแปรสภาพไปเป็นน้ำผลไม้ เพราะผลไม้สดนั้น นอกจากความหวานที่ท่านต้องการยังมีคุณประโยชน์จากวิตามิน เกลือแร่ และใยอาหารอีกด้วย

วิธีที่สามคือ **ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการบริโภคเครื่องดื่ม** เครื่องดื่มที่ดีต่อสุขภาพมากที่สุด คือ “**น้ำเปล่าที่สะอาด**” โดยเราควรดื่มน้ำให้เพียงพอต่อร่างกาย เพราะจะช่วยให้การไหลเวียนของโลหิตดีขึ้น หัวใจก็จะทำงานปกติ มีประสิทธิภาพที่ดีและแข็งแรงขึ้น การขับถ่ายของเสียก็ทำงานได้ดี การขับถ่ายทำงานได้ดีขึ้นอีกด้วย

ดื่มน้ำอย่างไรถึงจะเพียงพอ?

ดื่มน้ำให้เพียงพอกับร่างกายตามคำแนะนำขององค์การอนามัยโลก[31] มีสูตรคำนวณดังนี้

ปริมาณน้ำที่ควรดื่ม (มิลลิลิตร) = $\frac{W}{2}$ X 2.2 x 30
เมื่อ W = น้ำหนักตัว (กิโลกรัม)
น้ำ 1,000 มิลลิลิตร = 1 ลิตร = 5 แก้ว

เช่น น้ำหนัก 60 กิโลกรัม
ปริมาณน้ำที่ควรดื่ม (มิลลิลิตร)
ปริมาณน้ำที่ควรดื่ม (มิลลิลิตร) = $\frac{60}{2}$ X 2.2 x 30
= 1,980 มิลลิลิตร
= 1.98 ลิตร

ดังนั้น ควรดื่มน้ำประมาณ 2 ลิตร หรือประมาณ 10 แก้ว นอกจากนี้ควรดื่มน้ำอุณหภูมิห้อง ไม่เย็นจัด ไม่ร้อนจัดและหลีกเลี่ยงการดื่มน้ำปริมาณเยอะๆ ขณะรับประทานอาหารเพราะจะทำให้อิ่มเร็ว และลดประสิทธิภาพการทำงานของน้ำย่อย

31 ตารางดื่มน้ำเพื่อสุขภาพ.กรมอนามัย. available: http://nutrition.anamai.moph.go.th/temp/files/morning_talk/water%20for%20health.doc

การมองเรื่อง “ภาษีและราคาเครื่องดื่มรสหวาน” ผ่านคุณหมอนักวิจัย

เขียน: แม่บ้านชวนคุย

ทพญ.จันทนา อึ้งชูศักดิ์
ทันตแพทย์ทรงคุณวุฒิกรมอนามัย
กระทรวงสาธารณสุข

คุณผู้อ่านสงสัยไหมค่ะว่า เรื่องภาษีเกี่ยวข้องกับสุขภาพได้อย่างไร? ร่วมค้นหาคำตอบไปพร้อมกับกินฉลาดปราศโรคกันค่ะ

จดหมายข่าวฉบับนี้ ทางกองบรรณาธิการได้รับโอกาสที่ดีอย่างมากในการสัมภาษณ์ ทพญ.จันทนา อึ้งชูศักดิ์ ทันตแพทย์ทรงคุณวุฒิกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข ซึ่งท่านเป็นผู้บุกเบิกการแก้ไขปัญหาสุขภาพที่เกี่ยวข้องกับน้ำหนักเกินและโรคอ้วนมายาวนานร่วม 10 ปี จากทันตแพทย์กลายมาเป็นนักวิจัยที่รณรงค์เรื่องการลดการบริโภคอาหารและเครื่องดื่มที่มีรสหวาน พ่วงด้วยการเสนอให้มีการนำเรื่องภาษีมาเป็นเครื่องมือที่ใช้แก้ปัญหาในการ “**ลดหวาน**” อีกด้วยค่ะ

จุดเริ่มต้นของความสนใจมาตรการทางด้านภาษีและราคาเกิดขึ้นได้อย่างไร?

ก่อนอื่นขอพูดถึงแนวโน้มของการบริโภคน้ำตาลที่ปรุงแต่งในอาหารของประชากรโลกที่เพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็วในช่วงไม่กี่สิบปีที่ผ่านมา นักวิชาการได้วิเคราะห์ข้อมูลการบริโภคอาหารจาก 230 ประเทศ พบว่า การบริโภคพลังงานจากน้ำตาลของประชากรเมื่อ ค.ศ. 1962 เฉลี่ย 232 กิโลแคลอรี่ต่อคนต่อวัน ใน ค.ศ. 2000 เพิ่มขึ้นเป็น 306 กิโลแคลอรี่ หรือเพิ่มขึ้นถึง 74 กิโลแคลอรีต่อคนต่อวัน โดยประเทศที่บริโภคน้ำตาลมากที่สุด ได้แก่ สหรัฐอเมริกา ซึ่งมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ประมาณ 640 กิโลแคลอรี การบริโภคน้ำตาลจะเพิ่มมากขึ้นตามความเจริญของเศรษฐกิจและความเป็นเมือง จึงไม่น่าแปลกใจว่าในประเทศที่พัฒนาแล้วจะมีค่าเฉลี่ยการใช้น้ำตาลสูงกว่าประเทศที่กำลังพัฒนา ซึ่งก็มีการใช้น้ำตาลเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วด้วยเช่นกัน ตามรายงานการคาดการณ์สถานการณ์น้ำตาลทั่วโลกของ Rabobank ได้คาดการณ์ไว้ว่าอัตราการบริโภคน้ำตาลทั่วโลกจะเพิ่มขึ้น โดยมีประเทศในแถบเอเชียและแอฟริกาเป็นตลาดที่เติบโตมากที่สุด **ข้อมูลยังชี้ว่า** ในบรรดาการบริโภคน้ำตาลจากแหล่งต่างๆ ทั้งในประเทศที่พัฒนาแล้วและที่กำลังพัฒนา เครื่องดื่มเป็นแหล่งบริโภคหลักที่ทำให้ประชากรได้รับน้ำตาลมากเกินความจำเป็น ข้อมูลทางการแพทย์ยังชี้ว่าน้ำตาลในเครื่องดื่ม อาจจะส่งผลกระทบต่อสุขภาพมากยิ่งกว่าน้ำตาลในอาหารชนิดอื่น เพราะพลังงานที่ได้จากอาหารจะทำให้ร่างกายรู้สึก “อิ่ม” และต้องการพลังงานน้อยลง ในขณะที่พลังงานจากเครื่องดื่มไม่ได้ทำให้ร่างกายรู้สึก “อิ่ม” หรือต้องการพลังงานน้อยลง เพียงแต่ไปเพิ่มภาระการเผาผลาญพลังงานแก่ร่างกายมากขึ้นเท่านั้น

สำหรับประเทศไทย เครือข่ายเด็กไทยไม่กินหวานเคยทำการสำรวจเฉพาะในกลุ่มเด็ก พบว่า การบริโภคน้ำตาลของเด็กแหล่งใหญ่ที่สุดก็มาจาก “เครื่องดื่ม” เช่นเดียวกัน

ที่นี้พอเรามาทำเรื่องอ้วน องค์การอนามัยโลกเคยแนะนำมาตรการทางนโยบาย เพื่อแก้ไขปัญหาเรื่องอ้วนซึ่งมีอยู่ 4 มาตรการค่ะ มาตรการแรก คือ ทำอย่างไรให้คนเข้าถึงอาหารและเครื่องดื่มที่มีรสหวานได้ยากขึ้น มาตรการที่ 2 ว่าด้วยเรื่องของฉลาก มาตรการที่ 3 เกี่ยวกับการควบคุมการโฆษณา และมาตรการที่ 4 เป็นเรื่องเกี่ยวกับภาษีและราคา จากการทบทวนการศึกษาของต่างประเทศ พบว่ามาตรการภาษี เป็น good buy หมายความว่า เป็นมาตรการที่ทำแล้วน่าจะได้ผลโดยไม่ต้องลงทุนมากนัก จึงเป็นที่มาหรือจุดเริ่มต้นในการศึกษาเรื่องภาษีตั้งแต่ พ.ศ. 2552

เครือข่ายเด็กไม่กินหวานไม่ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องนี้เพียงลำพัง เราได้จับมือร่วมกับสำนักงานพัฒนานโยบายสุขภาพระหว่างประเทศ (IHPP) มาโดยตลอด คือ ช่วยกันทำมาตั้งแต่ พ.ศ. 2552 โดยช่วยกันทบทวนข้อมูลวิชาการจากต่างประเทศ แล้วก็เริ่มมีการติดต่อประสานงานร่วมกับภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพราะว่าเรื่องภาษีนี้ไม่ได้เป็นภารกิจโดยตรงของงานด้านสาธารณสุข แต่เป็นภารกิจของกระทรวงการคลัง ซึ่งก็ถือว่าเป็นเรื่องที่ดีอย่างมากเลยค่ะที่เราได้เชิญอาจารย์บัญชร ส่งสัมพันธ์ มาร่วมงานกับเราด้วย เพราะอาจารย์เป็นผู้เชี่ยวชาญและมีความเข้าใจเรื่องของระบบภาษีเป็นอย่างดี เราจึงดำเนินการศึกษาเรื่องภาษีมาอย่างยาวนานและต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน

เจาะลึกการศึกษา ทำความเข้าใจเรื่องภาษีและราคา ตอบโจทย์การใช้มาตรการนี้

จากการศึกษาเรื่องการควบคุมราคา (price control) ซึ่งเกี่ยวเนื่องกับเรื่องการเก็บภาษี ตอนที่เริ่มทำการศึกษากัน ก็ได้ตั้งคำถามว่ามาตรการภาษีจะช่วยลดการบริโภคได้จริงหรือไม่ งานวิจัยชิ้นแรกที่ทำร่วมกับ IHPP พบว่า ราคาที่เพิ่มขึ้นมีโอกาสช่วยลดการบริโภคเครื่องดื่มรสหวานของประชาชนในภาพรวม ต่อมาใน พ.ศ. 2554 มีการทำวิจัยร่วมกับนักวิชาการด้านเศรษฐศาสตร์ จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พบว่า การขึ้นราคาน้ำอัดลมให้แพงขึ้นอีก 10% โดยภาพรวมอาจจะไม่ทำให้ประชาชนดื่มน้อยลง แต่จะส่งผลชัดเจนในกลุ่มประชาชนที่มีรายได้น้อย ในการที่จะลดการดื่มน้ำอัดลมหากมีราคาเพิ่มขึ้น ในขณะที่เอเบค โพลล์ ได้ร่วมมือกับเครือข่ายเด็กไทยไม่กินหวานศึกษาเรื่องนี้ด้วยเช่นเดียวกัน ก็พบว่า ระดับราคาที่ทำให้คนตัดสินใจเลิกดื่มหรือดื่มน้อยลง คือ ต้องแพงขึ้นตั้งแต่ 15% ขึ้นไป เพราะหากขึ้นราคานิดๆ หน่อยๆ คนอาจจะไม่ได้รู้สึกว่ามันส่งผลต่อการซื้อหรือการบริโภคของเขาค่ะ

จะเกิดอะไรขึ้นหากประเทศไทยนำมาตรการภาษีและราคามาใช้?

หากมองในแง่ด้านการตลาดเครื่องดื่ม ก็อาจจะส่งผลกระทบ 2 ด้าน คือ ด้านที่หนึ่ง หากมองในแง่ดี อาจทำให้ผู้ประกอบการลดเปอร์เซนต์ของน้ำตาลลง กับอีกด้านหนึ่ง คือ คนก็อาจจะบริโภคน้อยลงเพราะราคาปรับสูงขึ้น จริงๆ ถ้าหากว่าคนบริโภคน้อยลง ก็ย่อมส่งผลกระทบแน่นอนค่ะ และในตอนนี้ ผู้ประกอบการก็มีการเคลื่อนไหวและการปรับตัวมากขึ้น จะเห็นได้จากการปรับลดขนาดของบรรจุภัณฑ์เป็นกระป๋องขนาดเล็กลง ทำให้ราคาต่อหน่วยถูกลง การลดขนาดก็อาจส่งผลดีต่อสุขภาพได้บ้าง เพราะแม้จะไม่เลิกบริโภคแต่ลดปริมาณการบริโภคลง ก็ช่วยลดความเสี่ยงด้านสุขภาพได้ด้วยเช่นกัน

นอกจากนี้ การศึกษาทบทวนข้อมูลทางวิชาการของต่างประเทศที่ศึกษาเกี่ยวกับผลที่เกิดขึ้นจากการใช้มาตรการภาษีและราคา พบว่า ผู้ประกอบการหันมาผลิตเครื่องดื่มที่ใช้น้ำตาลแคลอรีต่ำ (low calorie sweetener) เช่น พวกน้ำตาลแอลกอฮอล์ หรือสารให้ความหวานแทนน้ำตาล (น้ำตาลเทียม) มีงานวิจัยที่พบว่าในประเทศที่ประชากรของเขามีการศึกษาดี ประชาชนจะมีความตระหนักและรักสุขภาพตัวเอง และปรับตัวมาดื่มเครื่องดื่มพลังงานต่ำหรือดื่มน้ำเปล่าเพิ่มมากขึ้น สำหรับบ้านเรา การตลาดเครื่องดื่มประเภทน้ำเปล่าในไทยก็ปรับตัวดีขึ้นเช่นกัน หรือเครื่องดื่มบางประเภท เช่น ชาเขียว เดิมทีเป็นเครื่องดื่มที่มีน้ำตาลสูงมาก ปัจจุบันเราเริ่มเห็นชาเขียวพร้อมดื่มที่ไม่เติมน้ำตาลเหมือนที่ขายกันในตลาดญี่ปุ่นมากขึ้น แสดงว่าคนไทยหันมาใส่ใจเรื่องสุขภาพมากขึ้นด้วยเช่นกัน ถ้าคนไทยรักสุขภาพพร้อมที่จะปรับเปลี่ยนทัศนคติและรสนิยม หันมาดื่มเครื่องดื่มไม่เติมน้ำตาลหรือเครื่องดื่มที่มีรสหวานน้อย ก็จะส่งผลต่อมาตรการเรื่องภาษีและราคา ที่สังคมอาจจะยอมรับได้ง่ายขึ้น และยังแสดงให้เห็นได้ว่า คนในสังคมไทยสนใจเรื่องของสุขภาพมากขึ้นแล้ว

นอกจากมาตรการ ด้านภาษีและราคา มีเครื่องมืออื่นใดที่สามารถเข้ามาช่วยจัดการปัญหาสุขภาพในประเทศไทยได้?

ตอนนี้ในประเทศไทยใช้อยู่ 2 มาตรการ คือ การจัดระเบียบและให้ความรู้แก่ประชาชน โดยถ้าเป็นเด็กเราพยายามจะจัดระเบียบคำว่า “จัดระเบียบกับเด็ก” หมายถึง การจัดการให้โรงเรียนปลอดน้ำอัดลม การให้คำแนะนำเรื่องขนม ของหวาน และอาหารว่างที่อยู่ในโรงเรียน รวมไปถึงอะไรบ้างที่ควรและไม่ควรขายในโรงเรียน วิธีนี้น่าจะเป็นมาตรการที่ต้องทำร่วมกับมาตรการอื่นๆ ด้วย เช่น จะทำให้โรงเรียนเขาเลือกได้ง่ายขึ้น ก็ต้องทำเรื่องมาตรการฉลาก ต้องเป็นฉลากที่อ่านได้ง่ายโรงเรียนก็จะเลือกขนมและเครื่องดื่มได้ง่ายขึ้น หรือเลือกเฉพาะขนมหรือเครื่องดื่มที่มีฉลากเข้าไปจำหน่ายในโรงเรียน ถ้าหากไม่มีฉลากก็อาจจะต้องมีมาตรการการให้ความรู้ เช่น ให้ความรู้กับครูถึงเหตุผลที่สำคัญที่เราเริ่มต้นดำเนินการที่โรงเรียนก่อน เพราะคิดว่าเป็นจุดหนึ่งที่เราใช้มาตรการในเชิงการจัดระเบียบได้ง่ายกว่าที่บ้านและที่อื่นๆ

ในกรณีที่เป็นผู้ใหญ่ จะเน้นการให้ข้อมูลกับประชาชนทั่วไป แต่เนื่องจากว่าเรื่องอาหารและเครื่องดื่มที่มีรสหวานเป็นอาหารที่ไม่ใช่ว่าไม่ดีต่อสุขภาพโดยสิ้นเชิง การให้ความรู้ว่ากินอย่างไรให้พอเหมาะ ก็เป็นเรื่องที่ค่อนข้างท้าทาย ดังนั้น จึงต้องใช้มาตรการหรือนโยบายทางอ้อม เช่น มาตรการด้านภาษีและราคา เพราะประชาชนก็ยังมีสิทธิที่จะกินหรือไม่กินได้ แต่ภายใต้เงื่อนไขที่จำกัดมากขึ้น เช่น ถ้าจะกินก็จะมีราคาแพงขึ้น หรือไม่เช่นนั้นก็ต้องเลือกเป็นสินค้าที่มีน้ำตาลน้อยลงแทน

นอกจากนี้ ควรมีการรณรงค์สร้างกระแสในสังคมอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเรื่องนี้ยังจำเป็นอยู่ โดยทางเครือข่ายเด็กไทยไม่กินหวานได้มีโอกาสทำงานร่วมกับสื่อมวลชน โดยให้สื่อให้เข้ามามีส่วนให้ข้อมูลในการกระตุ้นเตือนคนในสังคมอย่าสม่ำเสมอว่า เรื่องการลดการบริโภคหวานเป็นเรื่องสำคัญ รวมทั้งให้ประชาชนเกิดทัศนคติเชิงบวกกับการลดอาหารหวาน

คุณหมอทิ้งท้ายฝากบอกเครือข่าย

นักเศรษฐศาสตร์จำนวนมากเห็นตรงกันว่าการแทรกแซงจากภาครัฐ รวมทั้งการใช้มาตรการทางภาษีเป็นสิ่งที่ยอมรับได้ หากกลไกทางการตลาดไม่สามารถทำให้ประชากรในสังคมมีคุณภาพชีวิตที่ดีได้เพียงพอ หลายประเทศได้ริเริ่มใช้มาตรการทางภาษีเพื่อควบคุมธุรกิจเครื่องดื่มและน้ำอัดลม เช่น 33 รัฐในสหรัฐอเมริกามีการเก็บภาษีเครื่องดื่มเฉลี่ยประมาณร้อยละ 5 หรือไม่นับเครื่องดื่มเป็นสินค้าอาหารพื้นฐานซึ่งจะได้รับการยกเว้นภาษี ในอังกฤษมีการเก็บภาษีมูลค่าเพิ่ม (VAT) กับเครื่องดื่ม โดยถือเป็นสินค้าอาหาร “ฟุ่มเฟือย” ทางฝั่งยุโรป ฝรั่งเศสเริ่มเก็บภาษี 0.02 ยูโรกับเครื่องดื่มที่เติมน้ำตาลและเครื่องดื่มที่แต่งกลิ่นสังเคราะห์ คิดเป็นเกือบร้อยละ 5 ของมูลค่าสินค้า อย่างไรก็ตามมีข้อควรระวังในด้านผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศ ตัวอย่างเช่น เดนมาร์กเคยเรียกเก็บภาษีเครื่องดื่ม 0.22 ยูโรต่อลิตร ชาวเดนมาร์กเลยหันไปซื้อเครื่องดื่มจากประเทศเพื่อนบ้านซึ่งเก็บภาษีต่ำกว่า จึงควรคำนึงถึง เมื่อไทยต้องอยู่ในกลุ่มประเทศอาเซียนที่จะเปิดเสรีการค้า AEC ในอนาคตอันใกล้

การเรียกเก็บภาษีเป็นหนทางที่ได้ผลในการลดการบริโภคน้ำตาล เนื่องจากราคามีผลต่อการตัดสินใจบริโภคสินค้าของผู้บริโภค และวิธีนี้มีแนวโน้มจะกระตุ้นให้บริษัทเครื่องดื่มและน้ำอัดลมพยายามปรับปรุงสินค้าเพื่อให้มีปริมาณน้ำตาลน้อยลง นอกจากนี้รายได้จากการเก็บภาษียังสามารถนำมาเป็นเงินทุนให้รัฐดำเนินการต่างๆ เพื่อรับมือกับปัญหาสุขภาพที่เกี่ยวเนื่องกับการบริโภคน้ำตาล รวมทั้งสนับสนุนการให้ความรู้และการวิจัยในประเด็นที่เกี่ยวข้องได้อีกด้วย

อย่างไรก็ตาม มีนักวิชาการบางกลุ่มที่ยังกังวลเรื่องมาตรการทางภาษี เพราะบทบาทของน้ำตาลในสังคมมีความเกี่ยวข้องกับการเกษตร ความหลากหลายทางวัฒนธรรม ฯลฯ เรื่องนี้ หากเครือข่ายเด็กไทยไม่กินหวาน กับ IHPP ทำกันตามลำพังคงไม่ประสบผลสำเร็จเป็นแน่ เรายังคงต้องการการสนับสนุนจากหลายๆ ภาคีเครือข่าย เช่น องค์ความรู้ของราชวิทยาลัยอายุรแพทย์ เครือข่ายคนไทยไร้พุง ภาคีด้านอาหารและด้านการป้องกันโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (NCD) เพื่อช่วยเสริมความรู้แก่สังคม ด้วยประเด็นที่หลากหลาย ซึ่งเชื่อมั่นว่าภาคีเครือข่ายเหล่านี้พร้อมช่วยกันทำให้มาตรการภาษีและราคาเกิดผลอย่างแท้จริง

“เรื่องอาหารและเครื่องดื่มที่มีรสหวานเป็นอาหารที่ไม่ใช่ว่าไม่ดีต่อสุขภาพโดยสิ้นเชิง การให้ความรู้ว่า กินอย่างไรให้พอเหมาะ ก็เป็นเรื่องที่ค่อนข้างท้าทาย ดังนั้น จึงต้องใช้มาตรการนโยบายทางอ้อม เช่น มาตรการด้านภาษีและราคา เพราะประชาชนก็ยังมีสิทธิที่จะกินหรือไม่กินได้ แต่ภายใต้เงื่อนไขที่จำกัดมากขึ้น”

"มาตรการทางภาษีและราคาควรถูกนำมาใช้ในการจัดการการบริโภคที่ไม่เหมาะสม เนื่องจากมีประสิทธิผลในการดำเนินงานในกลุ่มประเทศที่มีรายได้ปานกลางและต่ำ ซึ่งมีผลต่อพฤติกรรมการบริโภคของประชาชนและเป็นรายได้ให้ภาครัฐ"

"Taxation and pricing measure should be administered for inappropriate consumption behaviors since there are several studies revealed the effectiveness and benefit of this administration in low- and middle-income countries; which affects overall consumption behaviors and also benefits the government in terms of interest management.

Barry M. Popkin, Professor of Nutrition
W.R. Kenan, Jr. Distinguished Professor

ดร. แบรี่ ป๊อบกิน ศาสตราจารย์ภาควิชาโภชนาการศาสตร์
สาขาโภชนาการระบาดวิทยา มหาวิทยาลัยนอร์ทแคโรไลนา

ติดต่อสอบถาม และเสนอแนะความคิดเห็นได้ที่
แผนงานวิจัยนโยบายอาหารและโภชนาการ เพื่อการสร้างเสริมสุขภาพ
มูลนิธิเพื่อการพัฒนานโยบายสุขภาพระหว่างประเทศ กระทรวงสาธารณสุข
ชั้น 2 อาคารคลังพัสดุ ซอยสาธารณสุข 6 (ภายในบริเวณกระทรวงสาธารณสุข) ถ.ติวานนท์ อ.เมือง
จ.นนทบุรี 11000 โทร 02-5902376, 02-5902379 โทรสาร 02-5902380
หรือ e-mail: fhp@ihpp.thaigov.net